

Podstawa opracowania:

- Kotwica J.: Konstrukcje drewniane w budownictwie tradycyjnym. Arkady, Warszawa 2004
- Neuhaus H.: Budownictwo drewniane. Polskie Wydawnictwo Techniczne, Rzeszów 2004
- Ważny J., Karyś J.: Ochrona budynków przed korozją biologiczną. Arkady, Warszawa 2001

- wygląd (barwa, połysk, rysunek)
- gęstość
- zachowanie się względem wody (wilgotność, higroskopijność, pęcznienie i skurcz, przewodzenie wody, nasiąkliwość)
- izolacyjność: cieplna, elektryczna, akustyczna
- rozszerzalność cieplna
- zapach
- trwałość

Wygląd (barwa, połysk, rysunek)

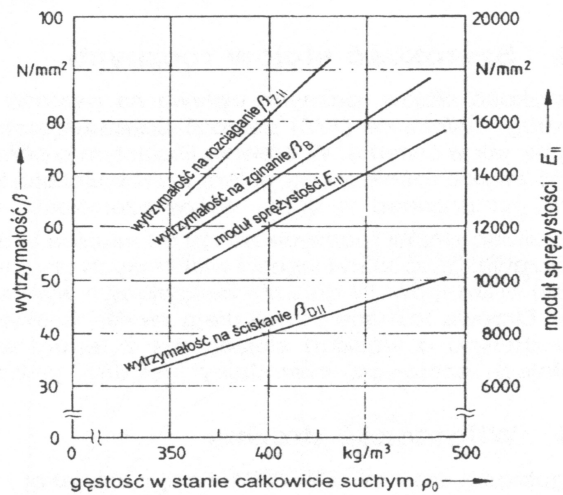
- zależy od gatunku drewna
- warunków klimatycznych
- warunków wilgotnościowo – temperaturowych
- infekcja grzybami powoduje sinienie
- przyrosty roczne – słoje i układ sęków nadaje drewnu charakterystyczny dla danego gatunku
rysunek

Gęstość

- ciało porowate
- szkielet ścian komórkowych wypełniony jest powietrzem lub wodą
- gęstość zależy od gatunku drewna, wilgotności, położenia w pniu
- bardzo duży wpływ na gęstość drewna ma jego wilgotność dlatego najczęściej gęstość podaje się dla wilgotności 15 % - ρ_N ,
- gęstość drewna całkowicie suchego – ρ_0
- gęstość samej substancji komórkowej jest dla wszystkich gatunków praktycznie taka sama i wynosi ok. 1,5 kg/m³

gatunek	gęstość kg/m ³
jodła	0,45
sosna	0,55
świerk	0,47
modrzew	0,69
topola	0,45
olcha	0,53
brzoza	0,65
klon	0,66
wiąz	0,68
dąb	0,71
buk	0,73
jesion	0,75

Wpływ gęstości drewna na cechy wytrzymałościowe

Rys. 1.6 Zależność wytrzymałości i modułu sprężystości E_{II} drewna świerkowego o wilgotności $u = 15\%$ od gęstości ρ_0 (w stanie całkowicie suchym) według badań EMPA, LIGNUM [210]

Wilgotność

$$\text{wilgotność drewna} = \frac{\text{masa wody zawarta w drewnie}}{\text{masa drewna absolutnie suchego}} \times 100\%$$

$$u = \frac{G_N - G_T}{G_T} \times 100\%$$

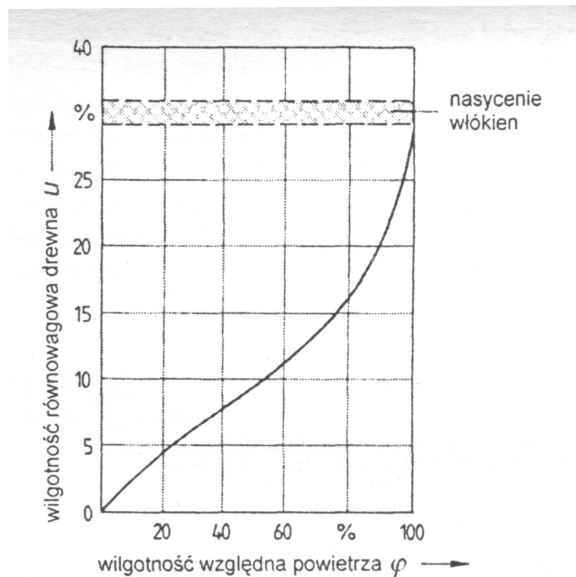
G_N – ciężar drewna w stanie wilgotnym

G_T – ciężar w stanie absolutnie suchym

Rodzaje wody

- **kapilarna** – wolna, znajdująca się w naczyniach komórek i cewkach (drzewo żyjące i świeżo ścięte); woda może wyciekać po przecięciu kory
  - **higroskopijna** – związana, która nasycza błonę komórkową lub jako para wodna w zajmuje wolne większe przestrzenie
  - **związana chemicznie** – nie można jej usunąć metodami fizycznymi, np. przez suszenie
-
- **Stan równowagi higroskopijnej** – poziom wilgotności drewna do której dąży ono w danych warunkach temperaturowych i wilgotności względnej powietrza; wilgotność tę nazywamy wilgotnością równowagową lub powietrzno-suchą
  - **Stan nasycenia** – włókna drewna są całkowicie zwilżone wodą (nie ma wody swobodnie wyciekającej); jest to graniczny stan równowagi higroskopijnej – drewno nie jest w stanie wchłonać więcej pary wodnej z powietrza; $W \approx 28\%$, przy wilgotności względnej powietrza 100%, większą wilgotność można uzyskać jedynie przez zanurzenie w wodzie
  - **Stan suchy** – drewno 0% wilgotności, może być utrzymywany tylko w warunkach laboratoryjnych

Wilgotność
równowagowa
drewna
w zależności
od wilgotności
względnej
powietrza w
temperaturze
20 °C

Wilgotność równowagowa i wilgotność względna powietrza przy 20°C dla drewna świerkowego wg. *Noacka/Schwaba* [285]

- wilgotność świeżo ściętego drewna drzew iglastych wynosi 100 -160%
- wilgotność świeżo ściętego drewna drzew liściastych twardych wynosi 50 -130%
- drewno mokre składowane na wolnej przestrzeni traci część wilgoci i dochodzi do stanu powietrzno-suchego o wilgotności 13-20%, przeciętnie 15%

Zachowanie się drewna – a woda

- **Pęcznienie** – proces polegający na zwiększaniu wymiarów liniowych i objętości drewna przy wchłanianiu pary wodnej lub wody z otoczenia i wnikanii jej w pory błony komórkowej
- **Kurczenie** – proces odwrotny do pęcznienia; zmniejszanie się wymiarów na skutek wysychania

Zachowanie się drewna – a woda

- **Pęcznienie** – proces polegający na zwiększaniu wymiarów liniowych i objętości drewna przy wchłanianiu pary wodnej lub wody z otoczenia i wnikanii jej w pory błony komórkowej
- **Kurczenie** – proces odwrotny do pęcznienia; zmniejszanie się wymiarów na skutek wysychania

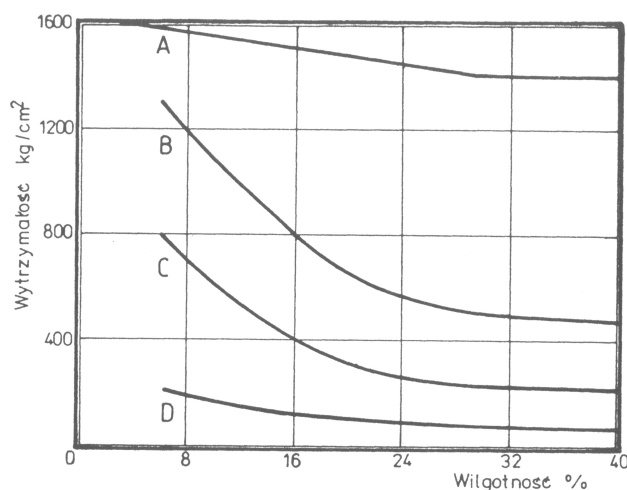
Stany ochronne drewna

Poziom wilgotności drewna ma istotny wpływ na porażenie drewna przez czynniki biotyczne

- **wilgotny** - powyżej 80 % zapobiega rozwojowi grzybów z powodu braku powietrza
- **suchy** - poniżej 20 % zapobiega rozwojowi grzybów z powodu braku wody

Wilgotność a wytrzymałość

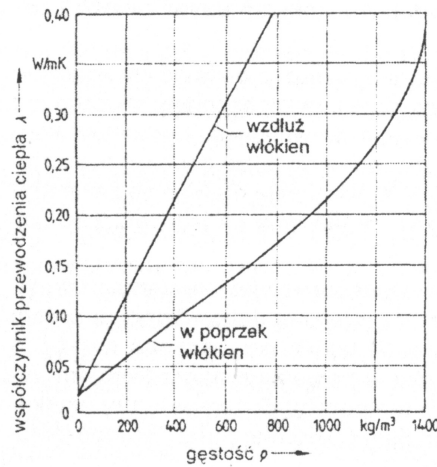
- A – rozciąganie wzdłuż włókien
- B – zginanie
- C – ściskanie wzdłuż włókien
- D – ścinanie wzdłuż włókien

Izolacyjność cieplna

- drewno w porównaniu z innymi materiałami budowlanymi charakteryzuje się stosunkowo niskim współczynnikiem przewodzenia ciepła, zaliczane jest raczej do materiałów termoizolacyjnych
- przykładowo współczynnik przewodzenia ciepła λ [W/mK] drewna świerkowego i sosnowego w warunkach średniowilgotnych wynosi:

- w poprzek włókien 0,16 W/mK
- wzdłuż włókien 0,30 W/mK

Rys. 1.15 Przewodność cieplna drewna wzdłuż i w poprzek włókien w zależności od gęstości przy wilgotności drewna $u = 10\%$, wg *Kollmanna / Malmquista* [178]

Rozszerzalność cieplna

- wydłużenie na skutek zmian temperatury dla drewna w stanie użytkowym przebiega w przybliżeniu liniowo

$$\varepsilon = \alpha_T \times \Delta T$$

- zmiana długości elementu konstrukcyjnego wynosi

$$\Delta l_T = \alpha_T \times \Delta T \times l$$

- współczynnik rozszerzalności liniowej α_T
- styczny 45 - 60 x $10^{-6}/^{\circ}\text{C}$
- promieniowy 25 - 45 x $10^{-6}/^{\circ}\text{C}$
- wzdłuż włókien 2,5 - 5,0 x $10^{-6}/^{\circ}\text{C}$

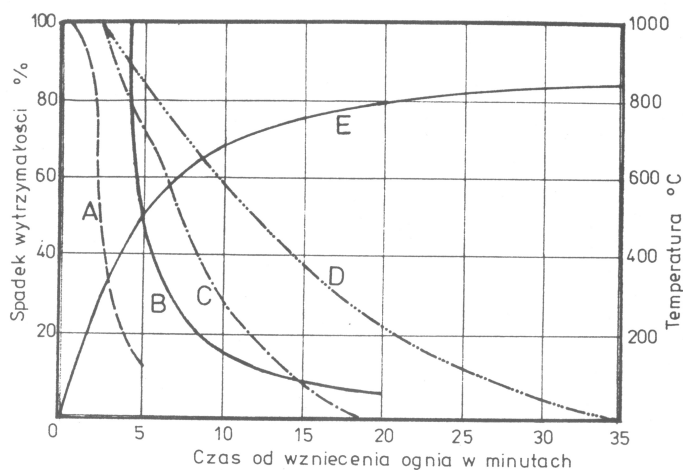

Łatwopalność

- poważną wadą drewna jest łatwopalność
- drewno im bardziej wysuszone tym łatwiej ulega zapłonowi
- drewno w wysokiej temperaturze wydziela gazy, które w temp. 250°C ulegają zapłonowi od płomienia, temperaturę samozapłonu dla drewna przyjmuje się w zależności od gatunku od 300 – 470°C
- środki ogniochronne:
  - wydzielające w wysokiej temperaturze gaz niepalny ograniczający dopływ tlenu do konstrukcji (siarczan, węglan, fosforan amonu kwaśny węglan sodu i potasu)
  - stapiające się, pęczniejące, tworzące szczelną warstwę nieprzepuszczającą tlenu oraz stanowiące termoizolację (chlorek cynku, fosforan sodu, szkło wodne)

Spadek wytrzymałości więźb dachowych z różnych materiałów w czasie pożaru

- A – więźba aluminiowa
- B – więźba stalowa
- C – kratownice z desek
- D – więźby ciesielskie

Wytrzymałość drewna

- włókna – łańcuchy celulozy mają przebieg zbliżony do osi pnia i w tym kierunku drewno charakteryzuje się największą wytrzymałością
- wytrzymałość w poprzek włókien jest znacznie mniejsza
- podczas rozciągania rozrywane są słabe wiązania poprzeczne między poszczególnymi łańcuchami celulozowymi
- ściskanie zgniata niczym nie wzmocnione ściany komórek
- na wytrzymałość ma wpływ:
  - wilgotność
  - wady naturalne
  - sęki,
  - skręt włókien
  - krzywizny
  - wady spowodowane przez czynniki zewnętrzne
  - pęknięcia
  - degradacja biologiczna

Drewno jako materiał stosowany w budownictwie

- stosuje się zazwyczaj gatunki drewna miękkiego:
  - sosna
  - świerk
  - jodła

Drewno sosnowe

- miękkie
- łatwe w obróbce
- odznacza się dużą wytrzymałością i sprężystością
- wytrzymałe i trwałe drewno otrzymuje się z drzew rosnących w miejscach piaszczystych
- powinno się ścinać drzewa w wieku 80-120 lat
- prawidłowo ukształtowane drewno charakteryzuje się małą ilością dobrze wyrosniętych sęków
- podatne na korozję biologiczną zatem należy je impregnować

Drewno świerkowe barwa słomkowa do czerwono-białej

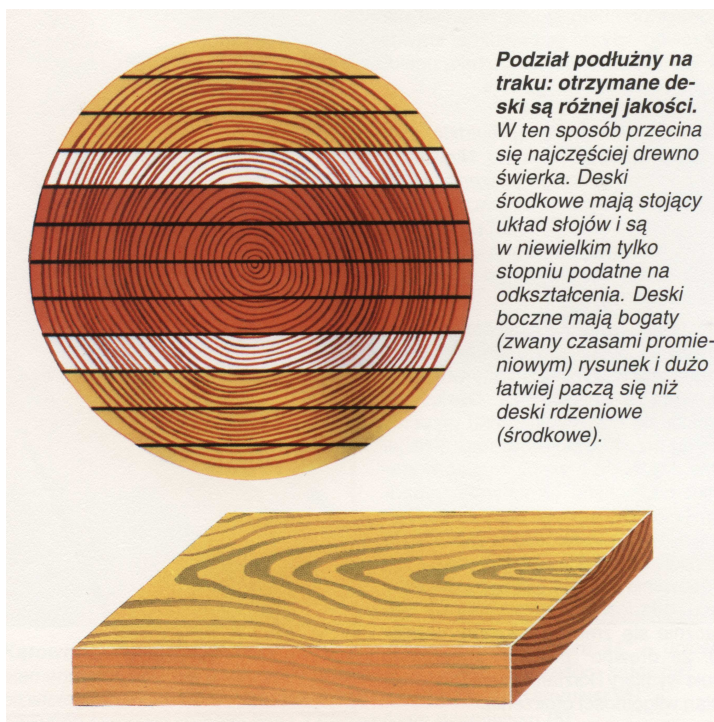
- słoje roczne mniej wyraźne niż w drewnie sosnowym
- występuje dużo sęków
- trudne w obróbce, źle się struga
- mniej sprężyste
- łatwo paczy się i pęka
- jest dość trwałe w warunkach stałej wilgotności
- powinno się ścinać drzewa w wieku 80 -100 lat
- drewna ze świerków nizinnych nie powinno się stosować w miejscach narażonych na zawilgocenie

Drewno jodłowe

- barwa żółtobiała do odcieni czerwieni, szybko ciemnieje
- wyróżnia się szeroki biel
- wyraźnie zaznaczony rysunek uzwojenia
- występuje dużo sęków tak zwanych wypadających
- ma mało żywicy – jest nieodporne na działanie wilgoci
- cięcie 100 lat
- jest miękkie

W tartaku

- **podział podłużny deski** - najprostszym sposobem ciecia jest cięcie wzdłużne powstają deski o różnym wyglądzie i różnych właściwościach
  - deski pochodzące ze środka nazywają się rdzeniowymi (słoje są prawie pod kątem prostym)
  - deski pochodzące z zewnętrznych części są deskami bocznymi (słoje na ich powierzchni przypominają część łuku)
- **podział promieniowy**
  - pień dzielony jest na 4 części, a następnie każda ćwiartka dzielona jest w kierunku promieniowym
  - otrzymuje się deski jednakowej jakości, ale jednocześnie powstaje duża strata materiału; pozyskiwanie desek z wartościowego materiału

Podział podłużny na traku: otrzymane deski są różnej jakości. W ten sposób przecina się najczęściej drewno świerka. Deski środkowe mają stojący układ stójów i są w niewielkim tylko stopniu podatne na odkształcenia. Deski boczne mają bogaty (zwany czasami promieniowym) rysunek i dużo łatwiej pączą się niż deski rdzeniowe (środkowe).

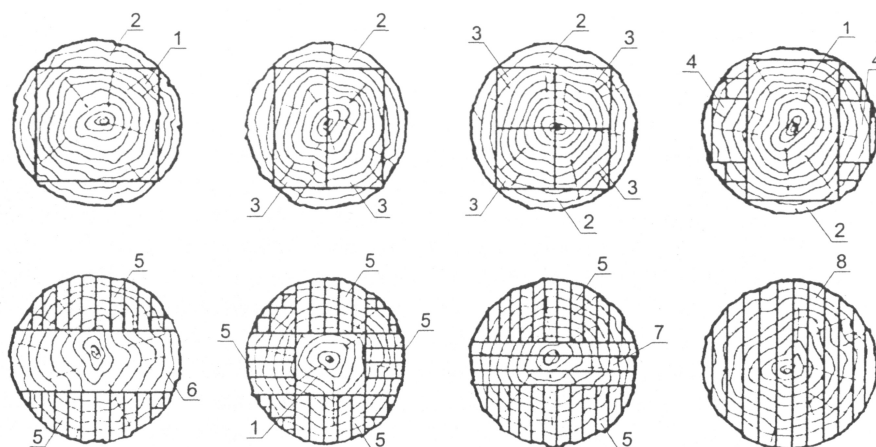

Podział promieniowy: wszystkie deski są tej samej jakości. W tej metodzie pień najpierw dzielony jest na cztery części, a następnie każda ćwiartka dzielona jest dalej w kierunku promieniowym. W ten sposób otrzymuje się deski o jednakowej jakości, ale jednocześnie powstaje duża strata materiału (jasne pola na rysunku). Tego typu podział stosuje się przy pozyskiwaniu desek z wartościowego drewna.

Drewno jako surowiec

- Okrągłak – część pnia pozbawiona gałęzi i wierzchołków
- Tarcica – przetarty (pocięty) podłużnie na deski okrągłak
- Materiał główny – pochodzi z części centralnej pnia
- Materiał główiny posiada rdzeń, który poddawany jest dalszej obróbce
- Materiał boczny z części pnia znajdującego się na zewnątrz kwadratu wpisanego w obwód pnia

Sposób cięcia

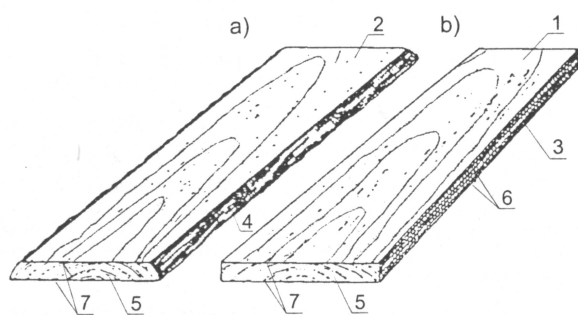

Rysunek 2.1. Wycinanie drewna użytkowego z kłody wg [25]: 1 – materiał główny, 2 – materiał boczny, 3 – materiał główny z rdzeniem otwartym, 4 – materiał boczny przetarty, 5 – materiał boczny przetarty na deski promieniowe, 6 – materiał główny nieobrzynany, 7 – deski rdzeniowe, 8 – deski styczne

Podział tarcicy iglastej i liściastej z uwagi na sposób obróbki

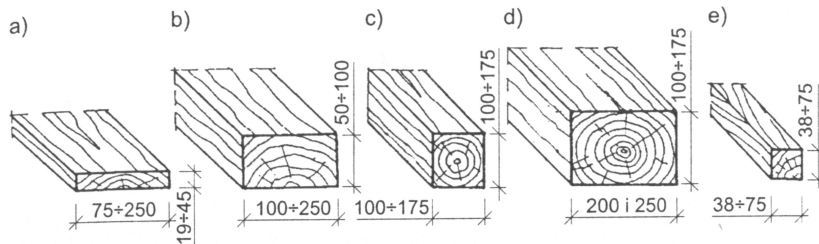
- nieobrzynane materiały tarte o przeznaczeniu ogólnym
- obrzynane materiały tarte o przeznaczeniu ogólnym
- materiały tarte o określonym przeznaczeniu

Tarcica

Rysunek 2.2. Tarcica wg [36]:
a) nieobrzynana, b) obrzynana;
1 – płaszczyzna, 2 – płaszczyzna lewa, 3 – bok, 4 – bok obły, 5 – czoło, 6 – krawędź wzdłużna, 7 – krawędź poprzeczna

Sortyment tarcicy obrzynanej

Rysunek 2.3. Wygląd sortymentów tarcicy obrzynanej: a) deski, b) bale, c) krawędziaki, d) belki, e) łaty

Klasy jakości tarcicy

- podstawą podziału jest rodzaj, wielkość i rozmieszczenie wad; najmniej wad ma klasa I;
- UWAGA: ten sposób klasyfikacji nie pozwala ujednolicić tarcicy pod względem wytrzymałości
- tarcicę oznacza się barwnymi znakami umieszczonymi na czołach elementów
- klasa I – niebieska kropka ●
- klasa II – zielona kropka ●
- klasa III – czerwona kropka ●
- klasa IV – czarna kropka ●
- informacja o zabezpieczeniu tarcicy środkami antyseptycznymi – jeden żółty punkt ●

Suszenie drewna

- podczas suszenia zmniejsza się objętość drewna, nierównomierne naprężenia w jego strukturze powodują paczanie się elementów drewnianych oraz pękanie
- rodzaje suszenia:
  - naturalne na wolnej przestrzeni lub pod otwartymi wiatami
  - sztuczne

Suszenie naturalne

- trwa od ½ roku do kilku lat, w zależności od wymiarów i wilgotności drewna
- miejsce do suszenia powinno być odpowiednio przygotowane
- podłoże ze żwiru lub tłucznia zapewniające niską wilgotność powietrza w pobliżu suszonego drewna
- odległość od terenu powinna wynosić 220 - 600 mm
- przekładki 20 – 40 mm
- nakrycie umożliwiające odprowadzenie wody deszczowej

Suszenie sztuczne

- pozwala na osiągnięcie pożądanej wilgotności drewna oraz na skrócenie czasu suszenia w porównaniu do suszenia naturalnego
- korzyści:
  - krótki czas - od kilku do kilkunastu dni
  - drewno podczas użytkowania nie ulega paczeniu
  - wysoka temperatura niszczy szkodniki
  - łatwiej daje się obrabiać, kleić, malować
- metody suszenia:
  - świeże powietrze – zużyte powietrze
  - kondensacyjne
  - próżniowe
  - wysokoczęstotliwościowe

Wady tarcicy

- wady kształtu pnia – zbieżystość polegająca na zmniejszeniu się średnicy drewna okrągłego, podczas przecierania drewna włókna nie są równoległe, rdzenie mimośrodowe lub podwójne
- krzywizna pnia – może powstać podczas życia drzewa lub podczas złej pielęgnacji podczas suszenia
- sęki – zmieniają strukturę i naruszają jednolitość drewna, co powoduje zmniejszenie wytrzymałości na rozciąganie; istnieje kilka sposobów podziału rodzaju sęków, oto jeden z nich:
sęki zdrowe, zabarwione, nadpsute, zepsute, smolne
- pęknięcia powstają zarówno w drzewie jak i drewnie

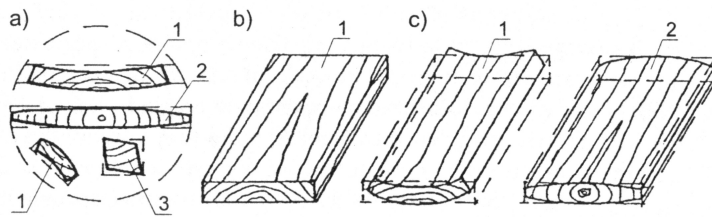
- nienaturalne zabarwienie – sinizna oraz zgnilizna twarda lub miękka
- sinizna nie zmienia cech wytrzymałościowych , natomiast zwiększa higroskopijność drewna
- zgnilizna twarda jest początkowym stadium rozwoju grzyba, nie zmienia jeszcze cech wytrzymałościowych drewna, jedynie jego zabarwienie na różowe
- zgnilizna miękka jest dalszym etapem rozwoju grzyba, zmienia się kolor poprzez czerwony do brązowego, a przede wszystkim drewno staje się miękkie i traci cechy wytrzymałościowe

Przykłady wpływu wad desek na dalsze kształtowanie konstrukcji

- jeśli przebieg słoików nie jest równoległy do bocznej krawędzi deski istnieje duże ryzyko, że taka deska z boku pęknie
- czoła desek nie powinny być spękane niewielkie rysy podczas dalszego wysychania mogą zamienić się w duże pęknięcia
- zwichrowanie spaczone deski utrudniają obrabianie i nie można im nadać właściwego kształtu

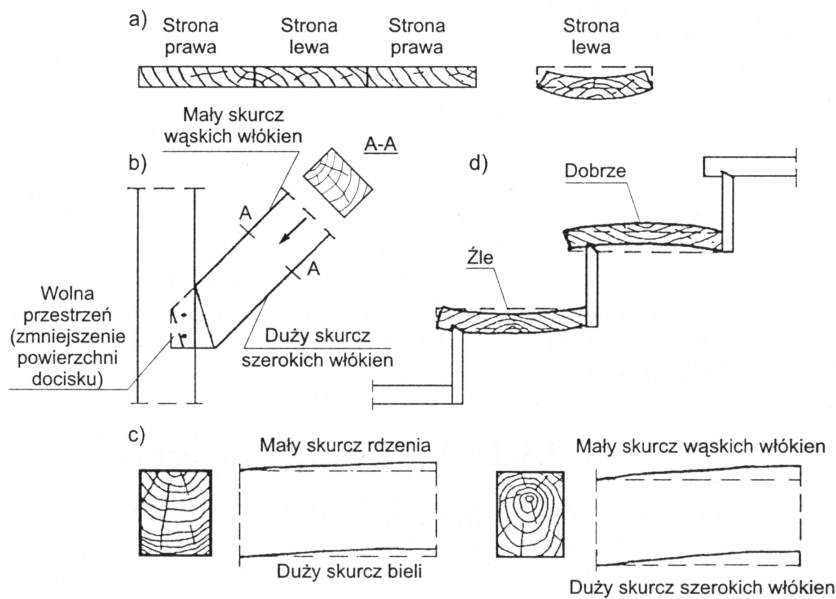
Deformacje

- po montażu elementów drewnianych należy liczyć się z jego późniejszym wysychaniem – kurczeniem się drewna konstrukcyjnego
  - luzy połączeń
  - naprężenia zakleszczające
  - skręcanie
-
- pękanie powstaje, gdy naprężenia w drewnie przekraczają jego wytrzymałość
  - przyczyną są zwykle zmiany wilgotności, które następują zbyt szybko i powodują nierównomierny rozkład wilgotności pomiędzy warstwa wewnętrzną i zewnętrzną
  - różnice wilgotności oraz anizotropowość drewna powoduje powstanie naprężeń rozciągających w poprzek włókien
  - w elementach nie posiadających rdzenia pęknięcia są znacznie mniejsze niż z rdzeniem

Rysunek 2.5. Paczenie się drewna przy wysychaniu wg [34]: a) schemat odkształcenia elementów tartych w zależności od usytuowania w przekroju, b) deska styczna przed odkształceniem, c) deski styczna i rdzeniowa po odkształceniu; 1 – deska styczna, 2 – deska rdzeniowa, 3 – krawędziak

- deski styczne wyginają się
- deski rdzeniowe nie ulegają zmianie

Rysunek 2.8. Sposób wykonania elementów drewnianych z uwzględnieniem skurczu: a) klejenie desek, b) nieprawidłowe połączenie ciesielskie pod kątem, c) prawidłowe usytuowanie rdzenia w belkach zginanych, d) usytuowanie rdzenia w podnóżkach schodów drewnianych

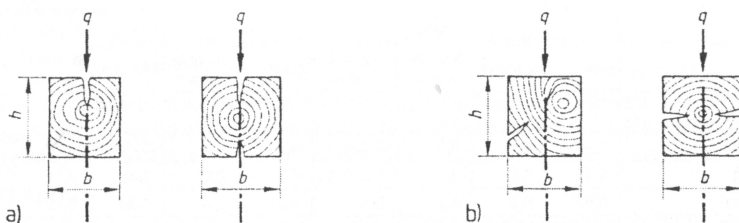

Rys. 1.12 Deformacje krawędziaków drewnianych na skutek skurczu

Bezpieczne głębokości pęknięć

Rys. 1.13 Sposób przetarcia i możliwe pęknięcia drewna litego w zależności od położenia rdzenia

Rys. 1.14 Pęknięcia w przekroju drewna litego; zmniejszenie nośności w zależności od położenia pęknięcia przy obciążeniu pionowym
a) nie występuje zmniejszenie nośności   b) zmniejszenie nośności

Tablica 1.5 Bezpieczne pod względem statycznym głębokości pęknięć skurczowych lub pęknięć schnięcia dla elementów konstrukcyjnych z drewna litego i klejonego warstwowo

Drewno lite wg Frecha [73] ^{1) 2)}													
Pęknięcia jedno- i dwustronne, obciążenie jednoosiowe													
<p>a) zginanie i ścinanie</p> <p>pęknięcia dwustronne w zależności od położenia w przekroju</p>	<p>b) zginanie i ścinanie</p> <p>pęknięcia pojedyncze t_1, t_2 lub suma $t = t_1 + t_2$ w zależności od kąta nachylenia α</p>	<p>c) wartości ogólne, graniczne głębokości pęknięć</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Rodzaj naprężenia</th> <th colspan="2">Odchylenie pęknięcia</th> </tr> <tr> <th>0° do 45°</th> <th>45° do 90°</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Naprężenie zginające</td> <td>0,60B do 0,80B</td> <td>0,80B do 0,80H</td> </tr> <tr> <td>Naprężenie ścinające</td> <td>0,45B do 0,65B</td> <td>0,65B do 0,65H</td> </tr> </tbody> </table>	Rodzaj naprężenia	Odchylenie pęknięcia		0° do 45°	45° do 90°	Naprężenie zginające	0,60B do 0,80B	0,80B do 0,80H	Naprężenie ścinające	0,45B do 0,65B	0,65B do 0,65H
Rodzaj naprężenia	Odchylenie pęknięcia												
	0° do 45°	45° do 90°											
Naprężenie zginające	0,60B do 0,80B	0,80B do 0,80H											
Naprężenie ścinające	0,45B do 0,65B	0,65B do 0,65H											
Pęknięcia jednostronne, obciążenia jednoosiowe		Pęknięcia boczne, obciążenia jednoosiowe											
<p>a) zginanie</p> <p>pęknięcia pojedyncze jednostronne</p>	<p>b) ścinanie</p> <p>pęknięcia pojedyncze jednostronne</p>	<p>c) ścinanie</p> <p>w zależności od istniejącego naprężenia ścinającego τ_0:</p>											
Drewno klejone warstwowo wg Koła Naukowego: Budownictwo z drewna klejonego [336] ²⁾													
<p>3</p>	<p>Całkowite osłabienie szerokości B nie może lokalnie przekraczać $B/3$</p>												

¹⁾ wartości graniczne głębokości pęknięć podane dla naprężeń zginających dotyczą także obciążeń rozciągających, ścisających i zginania siłą osiową
²⁾ należy wykluczyć występujące jednocześnie naprężenia rozciągające wywołane obciążeniem